

-ARAŞTIRMA MAKALESİ-

TÜRK MEDENİ KANUNUNDA VELAYET HAKKININ KALDIRILMASI VE ÇOCUĞUN ÜSTÜN YARARI*

Tuğba ÇELİK¹

Hakim

E-mail: ayaztugbaa@gmail.com

ORCID ID: 0009-0003-7988-3693

Öz

Ülkemiz aile yapısında veli ile çocuk arasındaki ilişki oldukça önem arz etmektedir. Aile içinde veya eşler arasında yaşanacak problemlerde en çok etkilenen çocuk olmaktadır. Velayet hakkı çerçevesinde çocuğun sağlığı, gelişimi ve üstün yararı için ana-babaya yüklenmiş hak ve ödevler bulunmaktadır. Velinin çocuk üzerindeki hak ve ödevlerinin bilincinde olması gerekir. Aksi durum çocuğun yararını tehlikeye düşürecek ve gerekli koruma önlemlerinin alınmasını zorunlu kılacaktır. Türk Medeni Kanunu, çocuğun korunması amacıyla uluslararası sözleşmelere uygun önlemler öngörmüştür. Bu önlemler somut durumun gereklerine ve çocukta oluşacak etkiye göre hafiften ağıra doğru sıralanmış şekildedir. Kanunda hükmedilen önlemlerin en ağırı ise velayetin kaldırılmasıdır. Kanun koyucu velayetin kaldırılmasını hakim kararına bağlamıştır. Bu çalışmada velayetin kaldırılması hususunun önemi, ağırlığı açıklanmış ve velayetin hangi durumlarda ve ne şekilde kaldırılacağı üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Velayet, çocuğun üstün yararı ilkesi, velayetin kaldırılması, çocuk hukuku, aile hukuku

Alan Tanımı: Aile Hukuku

* Bu çalışmada bilimsel araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyulmuştur.

¹ Sorumlu Yazar: ayaztugbaa@gmail.com

Atıf (APA): Çelik, T., (2024), Türk Medeni Kanununda Velayet Hakkının Kaldırılması ve Çocuğun Üstün Yararı, Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi, 16 (2): 173-186.

ABOLITION OF THE RIGHT OF CUSTODY IN THE TURKISH CIVIL CODE AND THE OUTSTANDING BENEFIT OF THE CHILD

Abstract

The relationship between the parents and the child is highly important in the family structure of our country. Childs are the most affected from the problems which to be experienced in the family or between the spouses. There are rights and duties that imposed to the parents for the health, development and best interests of the childs in the scope of the right of custody. Parents must aware of the child's' rights and duties of them. Otherwise, it will affect harmfully the interests of the childs and make it necessary to take the necessary protection measures. The Turkish Civil Code predict that the measures regarding the protection and best benefits of the childs in accordance with the International Conventions. These measures are ordered from mild to severe in scope of the requirements of the concrete situation and the effect on the childs. In this study, it's explained that the importance and weight of the abolition of custody, moreover it is investigated in which cases and how the custody will be removed.

Key Words: *Custody, Best benefits of the child, Removal of custody, Child law, Family law*

JEL Codes: *K15, K36*

1.GİRİŞ

Türk Medeni Kanunu, çocuk ile ilgili hükümlerde, çocuğun korunmasında ve çocuğun velayeti hususunda bazı emredici kurallar getirmiştir. Velayet hükümlerinde, emredici kuralların olması, hakim kararının aranması gibi düzenlemeler çocuğun üstün yararının korunması amacını güder. Çocuğun korunması, onun 'insan' olarak sevgiye ve şefkate layık olması aynı zamanda toplumun bir parçası olması düşüncesinden gelir (İnan, 1968). Çocuğun toplumun bir ferdi olarak hukuk kuralları ile korunması gerekir ve bu koruma çocuğun olduğu kadar toplumun da yararınadır (Akyüz, 2013). Türk Medeni Kanununa göre; çocuğun yararı ve gelişimi tehlikeye düşer ve ana baba bu tehlikeye çare bulamaz ise hakim çocuğun korunmasına uygun önlemleri alır (TMK m.346). Çocuğun korunması için alınacak önlemlerin en ağırı velayetin ana babadan kaldırılmasıdır. Bu sebeple öncelikle çocuğun ailesinden alınacağı kadar ağır koşullar oluşmadan, tehlikenin önlenmesi ve çocuğun ailesinin yanında korunması amaçlanır (Akyüz, 2013). Çocuğun korunması hükümlerinde hakime geniş bir takdir yetkisi tanınmıştır. Hakim her somut olayda çocuğun yararının tehlikeye düşüp düşmediği

araştırmalı, gerekirse uzman görüşüne başvurmalı, ailenin ve idrak çağındaki çocuğun görüşünü almalı ve tüm bunlarla birlikte ölçülü ve uygun bir koruma tedbirine kadar vermelidir(Akyüz, 2013).

Velayetin kaldırılması ana baba ve çocuk açısından oldukça önemli sonuçlar doğurur(Akyüz, 2013). Velayet hususu hem ana baba hem çocuk için bu kadar önemli ve velayetin kaldırılması önlemi bu denli ağır olduğundan kanun velayetin kaldırılmasını belli şartlara bağlamıştır. Hegnauer'e göre; ana babanın bakım hakkının kaldırılması için onların vereceği eğitimin hiç olumlu yönü kalmamış olmalıdır(Hegnauer, 1964). Velayetin kaldırılması ana babaya karşı uygulanan bir cezai yaptırım değildir, çocuğun korunması için alınan bir önlemdir(Akyüz, 2013). Ana babanın kusurlu olup olmadığına bakılmaz, önemli olan ana babanın çocuğa yeterli özeni göstermemesi, görevlerini yerine getirememesi sonucunda çocuğun yararının ve gelişiminin tehlikeye düşmesidir(Akyüz, 2013). Velayetin kaldırılması, kamu düzenini ilgilendirir. Bu sebeple hakim kendiliğinden araştırma yapar. Velayetin düzenlenmesinde ve kaldırılmasında asıl olan çocuğun üstün yararadır.

2.VELAYET HAKKININ KALDIRILMASI

Velayet, hakkı ana-babanın kişilik haklarından. Türk Medeni Kanunu yasal bir sebep olmadıkça velayetin ana babadan alınamayacağını açıkça hüküm altına almıştır. Bu hakka en ağır müdahale ise velayetin kaldırılmasıdır. Velayet hususunda çocuğun korunması için alınabilecek tedbirler sırasıyla basit önlemler ve nitelikli önlemlerdir. Çocuğun yerleştirilmesi, velayetin değiştirilmesi, velayetin kaldırılması önlemleri nitelikli önlemlerdir (Gençcan, 2021). Nitekim kanun da velayetin kaldırılmasının son çare olması için alınması gereken tedbirlere yer verir ve tedbirlerde ölçülülük ilkesi uyarınca dereceli bir sistemle ilerler. Öngörülen tedbirlerin faydasız olması veya durumun niteliğine göre çaresiz kalacağını aşıkâr olması ise başvurulacak yol en ağır tedbir olan velayetin kaldırılmasıdır (TMK m.348/1) (Ergün, 2004).

Velayetin kaldırılması ancak hakim kararıyla ve kanunun çizdiği sınırlar çerçevesinde olur. Velayet hakkı devir ve ferağ edilemez. Velayetin kaldırılmasına ana babanın rıza gösterip göstermemesinin hukuki anlamda önemi yoktur (Öztürk, 2009). Bu hak ana ve/veya babadan alınabilir (Gençcan, 2021). İstisnai durumlarda ise eşler bir aradayken sadece ana veya sadece babadan kaldırılması mümkün olabilir. Velayetin her ikisinden de kaldırıldığı durumda çocuğa vasi atanır.

velayetin kaldırılması ispatlanmış sabit olgulara dayanmalıdır. Velayet hususu çocuğu önemli ölçüde etkileyeceği için soyut ve çelişkili ifadeler velayetin kaldırılması için yeterli olmaz. Velayet hususunda asıl olan çocuğun üstün yararı olduğu için velayetin kaldırılmasında velinin kusurlu olup olmadığına bakılmaz. Önemli olan velayetten doğan ödevlerin gereği gibi yerine getirilip getirilmediğidir. Velayetin kaldırılması kamu düzeninden olup hakim davayı resen araştırır(Grassinger, 2009).

3.VELAYETİN KALDIRILMASINI GEREKTİREN HALLER

Türk Medeni Kanununda çocuğun üstün yararı adına korunması için hüküm altına aldığı tedbirlerden sonuç alınamaz yahut bu önlemlerin yetersiz kalacağı anlaşılırsa hakim kararıyla velayetin kaldırılması sonucu doğar. Velayetin hangi hallerde kaldırılacağı kanunda düzenlenir. Velayet hakkının kaldırılmasına karar verilebilmesi için kanunda yer alan şartların gerçekleşmiş olması gerekir(Özdemir/Ruhi, 2012).

3.1.Ana Babanın Velayet Görevini Gereği Gibi Yerine Getirememesi

TMK 348/I maddesinde velayetin kaldırılması için ana ve babanın deneyimsizliği, hastalığı, başka bir yerde bulunması halleri sayılmış ve bu hallerin yanında “veya benzeri sebeplerden dolayı velayet görevinin yerine getirilememesi” diyerek tahdidi bir sayıma gitmemiştir. “Benzeri sebepler” ifadesinden sayılan hallerin örnek teşkil ettiği ve somut duruma göre hakime takdir yetkisi tanındığı anlaşılır(Özer Taşkın, 2020). Anılan maddede geçen sebeplerin ortak özelliği velâyet görevinin gereği gibi yerine getirilmesini engelleyen ve belli bir süreklilik arz etmeleridir(Baygın,2010).

3.2.Ana Babanın Deneyimsizliği

Ana babanın çocuk yetiştirme ve çocuğu koruma konusundaki deneyimsizliği velayeti kaldırma sebebidir. Ana babanın, çocuğun bakım, gözetim ve eğitiminde yapması gerekenleri idrak edememesi, sorumluluklarını yerinde getirmemesi ve gerekli kararları almakta aciz kalması, çocuğun aşırı hoşgörülü bir ortamda kuralsız büyümesi, aşırı şımartılması ya da tam tersine aşırı disiplin altında çok fazla kuralla büyümesi ana babanın deneyimsizliğinden kaynaklanabilir(Akyüz, 2009). Ana babaların deneyimsizlik hali yaşlarının küçüklüğü, çocuk yetiştirmek açısından hazır olmamaları, kişilik özellikleri gibi durumlara yükletilebilir. Ancak velayetin kaldırılması için bu deneyimsizlik ve yetersizlik halinin sürekli olması gerekir(Özlu,2002). Sadece deneyimsizliğe dayanılarak velayetin kaldırılması kararının verilmesi hususu öğretilerde de tartışmalıdır. Çocuğun menfaati de göz

gönünde bulundurulur ana babanın deneyimsizliğinin ortadan kaldıracak ve tecrübe edinmesini sağlayacak önlemlere öncelikle yer verilebilir(Karaca, 2014). Burada velinin deneyimsiz olmasının yanı sıra bu durumu değiştirmek için çabalaması ve tecrübe edinme vasfına sahip olabilmesi önem taşır. Ana babanın çocuğa iyi bir gelecek hazırlama konusunda ana babalık duygusuna haiz olup olmadığına bakılmalıdır(Yavuz, 2002). Ana babanın yoksul olup mali desteğe ihtiyaç duyması tek başına velayetin kaldırılması sebebi değildir(Oğuzman/Dural, 1998; Özlü, 2002).

Devlet çocuğun korunması, sosyal güvenlikten yararlanması için ana babaya gerekli maddi yardımı sağlamalıdır(ÇHDS m.26-27). Bunun yanında ana babanın sağlıklı ve çalışabilir durumda olmasına rağmen çalışmıyor, çocuğun bakımı için para sarf etmekten kaçınıyorsa velayet kaldırılabilir(Özlü, 2002).

3.3.Ana Babanın Hasta Veya Özürlü Olması

Velayet hakkını haiz olan ana veya babanın hasta ve engelli olma halini velayetin kaldırılma sebebi olarak düzenler ancak her hastalık velayetin kaldırılması sebebi değildir. Geçici hastalık velayetin kaldırılmasına neden olmaz(Gençcan, 2021). Burada hükmün amacı ana babanın velayetten doğan yükümlülüklerini yerine getirmesini engelleyen durumlarda çocuğun üstün yararının korunmasıdır(Karaca,2014). Örnek olarak ana babanın hasta olmasına rağmen bakıcı tutarak çocuğun iyi koşullarda bakılabilmesi için uygun ortam hazırlamışlarsa velayetin kaldırılmasına karar verilmemesi gerekir(Ergün, 2004). Ana babanın hastalığının bulaşıcı olup çocuğun sağlığını tehdit edecek olması, kişinin felç vb. hastalıklarda olduğu gibi bedenini kullanamaması, akli melekelerinin yerinde olmayışı, ölümcül bir hastalığa tutulmuş olması gibi sebepler yüzünden çocuğun ihtiyaçlarını karşılayamaması ve çocuğa yeterli ilgiyi gösterememesi velayetin kaldırılması sebebidir. Burada değerlendirilmesi gereken hususlar ana babanın hastalığı sebebiyle çocuğun sağlığının tehlikeye düşüp düşmediği, veli çocukla ilgilenemese dahi çocuk için yerinde kararlar alıp alamadığı ve çocuğun menfaatinin en çok nasıl korunacağıdır(Grassinger, 2009). Yine velayetin kaldırılmasından başka bir önlem alınıp alınamayacağı da değerlendirilmelidir(Grassinger, 2009; Ergün, 2004).

3.4.Ana Babanın Başka Bir Yerde Bulunması

Türk Medeni Kanununa göre velayet altında bulunan çocuğun yerleşim yeri, ana ve babasının yerleşim yeridir(TMK m.21). Kanun maddesinden de yola çıkarak söylenebilir ki, asıl olan çocuğun velayeti elinde bulduran ana baba ile birlikte yaşamasıdır. Ana babanın başka bir yerde olması sebebinden anlaşılması gereken,

ana babanın uzaklık nedeniyle çocuğa gereken sevgi ve özeni gösterememesi, çocuğu temsil etme görevini yerine getirememesi, çocuğun bakım ve eğitimi ile ilgilenememesidir(Özer Taşkın, 2020). Velayet hakkına sahip olan ana veya baba coğrafi olarak uzak olmasına rağmen çocuğun ihtiyaçlarıyla ilgilenebiliyor, çocukla iletişimde kalabiliyor ve acil durumlarda çocuğun yanında olabiliyorsa velayetin kaldırılması sebebi oluşmaz(Grassinger, 2009). Ana babanın çocuğu terk etmesi, çocuğu tehlikeli bir muhitte korumasız bırakması, ana babadan uzun süreden beri haber alınamaması, nerede olduklarının bilinmemesi velayetin kaldırılması için gereken durumlara örnek teşkil eder. Bahis olunan ayrı yaşama, başka bir yerde bulunma, halinin haksız olması gerekmektedir(Karaca, 2014). Değerlendirilmesi gereken ana babanın çocuğa olan fiili uzaklığının velayetten kaynaklanan ödevlerini yerine getirmelerini engelleyip engellemediğidir.

3.5.Ana Babanın Kısıtlı Olması

Türk Medeni Kanununda kısıtlılık halleri küçüklük, akıl hastalığı, akıl zayıflığı, savurganlık, alkol veya uyuşturucu madde bağımlılığı, kötü yaşam, kötü yönetim ve bir sene ya da daha fazla bir süre ile hürriyeti kısıtlayan bir cezaya mahkum olunması olarak değerlendirilir. Eski Medeni Kanun'da kısıtlılık hali velayetin kaldırılma sebebi olarak düzenlenmekte iken TMK'da velayetin kaldırılması sebepleri arasında kısıtlılık sayılmaz. Daha önce de belirttiğimiz gibi kanun tahdidi bir sayıma gitmez ve kanunda sayılan hallerin yanında "ve benzeri sebepler" demekle velayetin kaldırılma şartlarını geniş tutar. Eğer ana babanın kısıtlılık hali velayetten kaynaklanan görevlerini yerine getirmeye engelse ve bu durumda çocuğun yararına hanel gelecekse velayet kaldırılabilir. Dolayısıyla verilen her kısıtlılık kararı velayetin kaldırılmasına yol açmaz, somut durum incelenir.

Kısıtlanmış ebeveynin velayet görevlerini gereği gibi ifa edemeyeceği kabul edildiğinden, velayetin kaldırılmasına yönelik bir talepte kaldırma sebebi olarak değerlendirilir(Grassinger, 2009; Akyüz, 2009). Ana babaya kayyım atandığında bu atamanın amacı sadece belirli işleri görmek veya malvarlığını yönetmek olabilir, bu halde kişinin fiil ehliyeti kalkmaz. Nitekim sadece kayyım atanması velayetin kaldırılması için yeterli sebep teşkil etmez(Akyüz, 2009; Karaca, 2014).

Yasal danışman ise kayyım ile vasi arasında bir konuma sahip olup bu halde somut durumun değerlendirilmesi gerekir(Yavuz, 2002). Diğer bir görüşe göre ise yasal danışman atanması da kayyım atanmasındaki gibi velayetin kaldırılmasına sebebiyet vermez(Özlu, 2002).

3.6.Ana Babanın Çocuğa Yeterli İlgi Göstermemesi

Velinin çocuğa ilgi göstermemesi durumu kanunda velayetin kaldırılması sebebi yer alırken ilgisizliğin tanımı yoktur. Çocuğun temel gereksinimlerinin karşılanmaması ilgisizlik olarak nitelendirilebilir(Karaca,2014). Bir görüşe göre ise ana baba çocuğun temel maddi ihtiyaçlarını karşılamalarına rağmen gelişimi için ilgi, sevgi ve şefkati göstermiyorlarsa ve bu durum süreklilik arz ediyorsa velayetin kaldırılmasına söz konusu olur. Burada dikkat edilmesi gereken ise ilgisizliğin sürekli olması, ana babanın kusurlu davranışlarla ilgi göstermekten kaçınması, çocuğun menfaatinin zarar görmesi veya zarar görme tehlikesiyle karşı karşıya kalmasıdır(Öztürk,2009). Yeterli ilgiyi göstermeme şartının kabul edilebilmesi için ana babanın kusurlu olması aranır(Özdemir/Ruhi, 2012).

Çocuğun tedavi ettirilmemesi, eğitimden mahrum bırakılması, başboş bırakılması, kötü alışkanlıklar edinmesine vesile olunması, çocuğa şiddet uygulanması ihmal ve ilgisizliğe örnek oluşturur. Ana babanın zorunlu nedenlerden kaynaklanmadığı halde çocuğu yetiştirme yurduna vermeleri, uzun süre yakınlarına bırakılıp aranmaması(YRG 2. HD. 2016/13524 E. , 2016/12659 K.) halleri de velayetin kaldırılması sebebi olur(Karaca, 2014; Öztürk, 2009).

3.7.Ana Babanın Çocuğa Karşı Yükümlülüklerini Ağır Biçimde İhmal Etmesi Veya Çocuğun İstismar Edilmesi

3.7.1.Ana Babanın Çocuğa Karşı Yükümlülüklerini Ağır Biçimde İhmal Etmesi

Ana babanın çocuğa karşı yükümlülüklerini ağır biçimde savsaklaması hali kasıt veya ağır ihmalden ötürü olabilir. Çocuğun gelişimini etkileyecek her türlü bedensel ve zihinsel istismar yine aşırı olan bedensel ve psikolojik şiddet ağır biçimde ihmale örnek oluşturur. Çocuğun zorunlu eğitimden mahrum bırakılıp çalışmaya zorlanması da yine ağır ihmaldir. Burada istismar ve şiddet sürekli olabileceği gibi bir defa olmakla çocukta uzun süreli etki bırakacak bir hal de velayetin kaldırılması için yeterli kabul edilebilir(Özer Taşkın, 2020).

Yükümlülüklerin ağır biçimde ihmal edilmesinin ölçüsü kusurun ağırlığı yanında çocuğun kişiliği üzerinde bıraktığı etkidir(Öztürk,2009). Yargıtay, babanın fuhşa teşvik ve aracılık etme suçundan mahkum olmasının velayetin kaldırılma nedeni olacağına karar vermiştir(YRG 2. HD 2017/5362 E., 2017/14895 K.).

3.7.2.Çocuğun İstismar Edilmesi

Toplum içindeki en savunmasız ve korunmaya muhtaç grup olan çocukların istismar edilmesi çok ciddi sağlık ve gelişme sorunlarına yol açar. İstismar

duygusal, ekonomik, cinsel veya fiziksel olabilir. Çocuğun en başta güvenli ve sağlıklı bir ortamda büyüme ve gelişme hakkı elinden alınmış olur.

Çocuğu sürekli küçümseme, aşağılama, dinlememe, korkutma, tehdit etme duygusal istismar olup çocuğun psikolojik hasara uğramasına neden olur(Polat, 2009). Uygulamada bu istismar türüne sıkça rastlanır ve diğer istismar türleriyle birlikte de görülür(Ayan, 2010).

Çocuğun bir kazanç olarak görülmesi, eğitim hakkından yoksun bırakılarak zorla çalıştırılması, çocuk üzerinde paranın yaptırım gücü olarak kullanılıp çocuğun para ile tehdit edilmesi de ekonomik istismara örnektir(Karaca,2014).

En sık görülen istismar türünden olan fiziksel istismar, genel olarak çocuğun kaza dışı fiziksel açıdan başına meydana gelen herhangi bir olay şeklinde tanımlanır(Karaca,2014). Bu istismar türü dövme, yanıklar, zehirlenme, kesme, vurma şeklinde karşımıza çıkar. Burada önemli olan yine ölçü ve çocuğun aldığı yaradır.

Cinsel istismar bizzat ana baba tarafından olabileceği gibi ana babanın istismara göz yumması şeklinde de karşımıza çıkabilir. Çocuğun cinsel amaçlı malzeme olarak kullanılması da bu kapsamdadır(Yavuz, 2002).

3.8.Ana ya da Babanın Başkasıyla Evlenmesi

Velayet hakkına sahip ana babanın başkasıyla evlenmesi tek başına velayetin kaldırılmasına sebep teşkil etmez. Ancak, çocuğun menfaati gerektirdiğinde velayet sahibi değiştirilebileceği gibi, durum ve koşullara göre velayet kaldırılarak çocuğa vasi atanabilir(YRG 2. HD. E.2003/1468 K.2003/2770). Burada amaç çocuğun korunması olup ana babanın kusuru aranmaz.

Çocuğun yeni evliliği istememesi de velayetin kaldırılması sebebi olamaz(Öztan, 2015). Velayetin kaldırılması için çocuğun düzeninin bozulması huzurunun kaçması, menfaatinin zedelenmesi gerekir. Bunun yanında velinin evlendiği kişi tarafından çocuğun aşağılanması, şiddet görmesi, huzursuz edilmesi durumları da velayetin kaldırılması sebebi olur(Özdemir/Ruhi, 2012). Bu konuda hakimin takdir yetkisi vardır(Öztan, 2015). Diğer yandan ana babanın yeniden evlendiği kişi saldırgan, uyuşturucu alışkanlığı olan birisi ise çocuğun maddi ve manevi yararının zedelenmesi nedeni ile evlenen eşin velayet hakkı kaldırılmalıdır(Özüğür, 2007).

3.9.Ana Babanın Kasten İşlenen Bir Suçtan Dolayı Hapis Cezasına Mahkum Olması

Veli kasten işlediği bir suçtan dolayı hapis cezasına mahkum olursa bu durumda velayet kaldırılır. Burada hakime takdir yetkisi de tanınmamıştır. Şayet hakim bu yönde bir karar verirse velayet asıl ceza süresi kadar kalkar. Velayet hakkının kalkması ceza hükmünün doğal bir sonucudur. Böylelikle hakimin ayrıca bir velayetin kaldırılması kararı vermesine gerek yoktur(Ergün, 2004). Velayetten yoksunluk mahkumiyet kararının kesinleşmesiyle başlar ve infazı ile sona erer. Koşullu salıverilme veya hapis cezasının ertelenmesi durumlarında ise yoksunluk kalkacaktır (YRG. CGK. T.18.6.2013 2013/10-51 E. 2013/315 K.). TCK uyarınca çocuğa karşı kasten yaralama, terk, cinsel istismar, müstehcenlik gibi velayet hakkının kötüye kullanılması sureti ile işlenen suçlar nedeni ile hapis cezasına mahkumiyet halinde ise ayrıca cezanın infazından işlemek üzere hükmolunan cezanın yarısından bir katına kadar velayet hakkının kullanılmasının yasaklanmasına karar verilir(TCK 53/5)

3.10.Soybağının Sonradan Değişmesi

Soybağının reddine ilişkin hüküm kesinleştiğinde çocuk ile baba arasındaki evlatlık ilişkisi sona erer. Bu bağlamda çocuk annenin soy kütüğüne girer veya genetik babası tarafından tanınır. Soybağının reddi davası düşünüldüğünde bu davanın açılmasından sonra soy ilişkisini reddeden babanın çocuğun velayetini istemesi samimiyetsiz ve mantıksız olur. Velayetin aslen ana babada olması gerektiği de düşünüldüğünde soybağının reddi velayet de ortadan kalkar. Evlat edinme durumunda ise çocuk üçüncü bir kişi tarafından evlat edinilmişse ana babanın velayet hakkı sona erer ve evlat edinen çocuğun velisi olur(Zeybek, 2009).

4.VELAYETİN KALDIRILMASI DAVASI

4.1.Velayetin Kaldırılması Davasında Görevli ve Yetkili Mahkeme

Velayet kararını vermede görevli mahkeme boşanma, ayrılık, çocuğun korunması gibi hususlarda da ihtisaslaşmış olan “aile mahkemesi”dir(YRG. 2. HD. 2007/17698 E. , 2007/16836 K.). Aile Mahkemesi çocuğun korunması için de gerekli önlemlerin alınmasına karar verir. Ancak velayetin ana babanın ikisinden de kaldırılarak vasi atanması söz konusu ise görevli mahkeme vesayet makamı olan sulh hukuk mahkemesidir. Velayeti kaldıran aile mahkemesi aynı zamanda vasi tayinine karar veremez. Bu yüzden velayetin kaldırılması kararından sonra aile mahkemesinin vasi tayini için sulh hukuk mahkemesine bildirim yapması gerekir(Çelikel, 2012).

Velayetin kaldırılması davalarında yetkili mahkeme davalının yerleşim yeri mahkemesidir.

Velayetin kaldırılması için kanunda aksi bir hüküm bulunmadığından talepte bulunanın veya ilgililerden birinin oturduğu yer mahkemesinde açılabilir. Bu yetki kuralı kesin olmadığından ancak ilk itiraz olarak ileri sürüldüğünde dikkate alınır(Gençcan, 2020).

Vasi tayininde ise yetkili mahkeme küçüğün yerleşim yerindeki vesayet dairelerine aittir(YRG. 2. HD. 2007/17698 E. , 2007/16836 K.).

4.2.Velayetin Kaldırılması Davasında Usul Kuralları

Velayetin kaldırılmasını talep hakkı yalnızca ana babaya ait değildir. Velayetin kaldırılması davasını ilgisi olan herkes açabilir(Gençcan, 2020). Yargıtay velayetin kaldırılması davasında Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumunu davacı olarak kabul ederek kurumun dava açmakta haklı olduğuna karar vermiştir(YRG 2. HD. 2007/13613 E., 2007/14883 K.).

Velayetin kaldırılması davasında ise husumet velayet hakkını haiz ana ve/veya babaya yöneltilmelidir(YRG. 2. HD. 2009/5846 2009/18645).

Velayetin kaldırılması davası adli tatilde görülebilir(Gençcan, 2020).

Anlaşmalı boşanma kararının kesinleşmesinden sonra durumun değişmesi halinde, çocuğun esenliği ve güvenliği gerektiriyorsa velayetin kaldırılması istenebilir(Gençcan, 2020).

Velayete ilişkin davalar basit yargılama usulüne tabi olup velayetin kaldırılması davasında da basit yargılama usulü uygulanır. Ancak her ne kadar basit yargılama usulünde evrak üzerinden inceleme yapılması esas ise de velayete ilişkin davalar bir istisna teşkil eder. Velayetin kaldırılması davasında evrak üzerinden karar verilemez. Taraf teşkili sağlanıp deliller toplandıktan sonra hüküm kurulmalıdır(Gençcan, 2020).

Yargıtay, her ne kadar basit yargılama usulüne tabi davalarda dosya üzerinden karar verilse de velayete ilişkin davalar kamu düzeninden olduğu için resen araştırma ilkesinin geçerli olduğu bu sebeple davada duruşmalı inceleme yapılması, delil toplanması, ayrıntılı inceleme yapılması gerektiği görüşündedir(YRG, 2.HD. 2014/10388 E., 2014/17648 K.).

Velayetin kaldırılması, ebeveynlerden birinden alınarak diğerine verilmesi ve kaldırılan velayetin geri verilmesi, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununda

"çekişmesiz yargı" işi olarak kabul edilir(YRG, 2.HD. 2014/10388 E., 2014/17648 K.).

4.3.Velayetin Kaldırılmasının Sonuçları (Genel Olarak)

Velayetin kaldırılması var olan bir hakkı ortadan kaldırması nedeni ile yenilik doğurucu bir haktır ve hükmün kesinleşmesi ile sonuç doğurur. Velayet ana babanın sadece birinden kaldırılmışsa diğeri için diğeri taraf tek başına velayet hakkına haiz olur. Ancak ana babanın ikisinden de kaldırılmış veya bir taraf ölmüşse çocuğa vasi atanması gerekir.

Kanuna göre velayetin kaldırılması aksi belirtilmedikçe tüm çocukları kapsar. Önceden doğmuş olan ve karardan sonra aynı eşlerden doğan tüm çocuklar velayete ilişkin karar kapsamındadır. Netice itibari ile velayetin kaldırılması çocuktan değil, ebeveynlerden kaynaklanır ve yerinde bir düzenleme getirilerek doğacak her çocuk için ana babanın aynı şekilde bir yaklaşım göstereceği karinesinden hareket edilir(Karaca,2014). Bu hususta hakimin takdir yetkisi bulunur. Hakim bir çocuk için bu kararı vermişse veya doğacak çocuklara sirayet etmesini istemiyorsa bunu kararda belirtmelidir(Özer Taşkın, 2020).

Velayetin kaldırılması velinin bir daha çocukla iletişim kurmayacağı anlamına gelmez. Velayet kaldırılrsa dahi kişi çocuk ile kişisel ilişki kurma hakkına haizdir.

Bu ilişkinin tesisi ana baba için kişilik hakkıdır(Karaca,2014). Bu ilişki her ne kadar bir hak olsa da her zaman belirttiğimiz gibi esas olan çocuğun üstün yararadır. Kişisel ilişki kurulması çocuğun menfaatine hanel getirecek, huzurunu, sağlığını, psikolojisini bozacak ise bu hak reddedilebilir veya ana babanın elinden alınabilir.Velayetin kaldırılmasından sonra ana babanın velayetten bağımsız olarak soybağından kaynaklanan yükümlülükleri devam eder(Özer Taşkın, 2020).

Ana babanın çocuğun maddi manevi ihtiyaçlarını karşılaması, eğitim vb. giderlerini karşılaması soybağından doğan yükümlülük olarak kabul edilir. Bu durumda velayet hakkı eşlerden birinden alınmışsa diğeri eş iştirak nafakası ile yükümlü olur.

Çalışmamızda velayetin kaldırılmasının en ağır tedbir olduğunu belirttik. Velayet kararı, kişisel ilişki tesisi gibi durumlarda karar kesinleşse dahi nihai ve değiştirilemeyecek bir sonuç doğurmaz. Velayetin kaldırılması kararı verildikten sonra kaldırma sebepleri ortadan kalkmışsa, yeni durumlar ortaya çıkmışsa yine çocuğun menfaati çerçevesinde hakim yeniden velayet kararı tesis edebilir. Hakim bu hususta resen hareket edebileceği(Özğür, 2007) gibi ilgili kişilerce de talep ileri sürülebilir.

5.SONUÇ

Aile toplumun temelidir ve çocuk ailenin yapıtaşdır. Ailede kendini savunamayacak ve koruyamayacak durumda olan çocuktur. Korunmaya ve bakıma muhtaçtır. Bu sebeplerle ailede ana babanın çocuk üzerinde hakları ve ödevleri mevcuttur. Velayet de bir hak olduğu gibi aynı zamanda çocuğa karşı bir ödevdir. Velayet hakkına sahip ana baba çocuğa karşı olan ödevlerini yerine getiremiyor veya bilerek getirmiyorsa çocuğun sahip olduğu hakları devlet korumalıdır. Uluslararası anlaşmalarda, anayasamızda ve kanunlarımızda çocuğun korunmasına ilişkin hükümler bulunur. Çocukla ilgili bir karar verileceği zaman da asıl olan çocuğun üstün yararadır. Velayetin kaldırılması da yine çocuğun üstün yararı ilkesi çerçevesinde mümkündür. Kanunumuz velayetin kaldırılacağı durumları belirtmiş olup bu durumlardan biri ortaya çıktığında gerek hakim resen harekete geçecek gerek herhangi bir ilgili durumu mahkemeye bildirebilir. Mahkeme de yine resen araştırma ilkesi gereğince çocuğun yararına olan durumları araştırır delilleri toplar ve buna göre bir hüküm kurar. Velayet kaldırıldıktan sonra mevcut durum değişirse, yeni durumlar ortaya çıkarsa resen veya taleple velayet hususunda tekrar karar verilir. Burada çocuğun büyümesi ve yetişmesi açısından en büyük rol aileye düşer. Aile de velayetin çocuğun üzerinde bir hak olduğu kadar ödev olduğu bilincine varmalı ve bu şuurlar hareket etmelidir. Böylece kendini gerçekleştirebilmiş, sağlıklı bir nesil yetişecektir.

YAZARIN BEYANI

Katkı Oranı Beyanı: Yazar çalışmaya tek başına katkı sağlamıştır.

Destek ve Teşekkür Beyanı: Çalışmada herhangi bir kurum ya da kuruluştan destek alınmamıştır.

Çatışma Beyanı: Çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması söz konusu değildir.

KAYNAKÇA

Akyüz, E, (2009), Velayet Ve Çocuğun Korunması, Prof. Dr. Ali Naim İnan'a Armağan, Ankara, Seçkin Yayıncılık.

Akyüz, E, (2013), Çocuk Hukuku Çocukların Hakları ve Korunması, Ankara, Pegem Yayınevi.

- Ayan, S, (2010), Aile Ve Şiddet Aile İçinde Çocuğa Yönelik Şiddet, Ankara, Ütopya Yayınevi.
- Baygın, C, (2010), Soybağı Hukuku, İstanbul, On İki Levha Yayınları.
- Çelikel, S, (2012), Çocuk Haklarına Dair Uluslararası Sözleşmeler Işığında Boşanmanın Çocuklara İlişkin Hukuki Sonuçları, Ankara, Adalet Yayınevi.
- Ergün, Z, (2004), Boşanma Davaları Nişanlanma Evlenme Butlan Velayet Kişisel İlişki Nafaka Maddi Ve Manevi Tazminat, Ankara, Adil Yayınevi.
- Gençcan, Ö. U, (2021) Çocuk Hukuku, Ankara, Yetkin Yayınları.
- Gençcan, Ö. U, (2020), Velayet Hukuku, Ankara, Yetkin Yayınları.
- Grassinger, G. E, (2009), Türk Medeni Kanunu'nda Yer Alan Velayet Hükümleri Kapsamında Küçüğün Kişi Varlığının Korunması İçin Alınacak Tedbirler, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık.
- Karaca, H, (2014) Türk Hukukunda Velayetin Kapsamı Ve Hükümleri, İstanbul Ticaret Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi.
- Oğuzman, K. & Dural, M., (1998), Aile Hukuku, İstanbul, 2.Baskı.
- Özdemir, H. & Ruhi, A. C, (2012), Çocuk Hukuku, Ankara, Adalet Yayınevi.
- Özer Taşkın, Ö, (2020), Velayet Hakkının Kullanılması, Velayetin Değiştirilmesi, Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 6/1.
- Özlü, H, (2002), Velayetin Kaldırılması, Ankara, Adil Yayınevi.
- Öztan, B, (2015), Aile Hukuku, 6. Bası, Ankara, Turhan Kitabevi.
- Öztürk, M. A., (2009), Velaletin Kaldırılması, Antalya Akdeniz Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi.
- Özüğür, A. İ, (2007), Türk Medeni Kanununun Değişen Yeni Düzenlemeleri İle Açıklamalı İçtihatlı Velayet Vesayet Soybağı Evlat Edinme Hukuku Diğer Eşin Rıza Ve Onamına Bağlı İşlemler, Ankara, Turhan Kitabevi.
- Polat, O, (2009), Klinik Adli Tıp Adli Tıp Uygulamaları, Ankara, Seçkin Yayınevi.
- Yavuz, C, (2002), Türk Medeni Hukukunda Velayetin Kaldırılması, Ankara, Adil Yayınevi.
- Zeybek, E, (2009) Velayet Hakkının Kullanımı, Ankara Gazi Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2009.

<https://karararama.yargitay.gov.tr/>

<https://www.kararara.com/forum/>

<https://www.turkhukuksitesi.com/showthread.php?t=56213>

<https://www.unicef.org/turkey>

<https://www.mevzuat.gov.tr/>